

ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРІЯ ПОЛЯНСЬКОГО У СЕЛІ НОВОСІЛКА КОСТЮКОВА НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Т.І. Божук¹, О.Р. Перхач², І.І. Ровенчак³

tbozhuk@tntpi.edu.ua, oхана.perkhach.@ukr.net, ir_pavuk@ukr.net

¹Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

²⁻³Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів Україна

Розглянуто особливості одного із трьох населених пунктів, які мали важливе значення для відомого українського науковця. Акцентовано увагу на його праці про особливості орографії, геологічної будови і рельєфу на прикладі села Новосілка Костюкова. Запропоновано ознайомитися із мальовничою природою та об'єктами описаної місцевості, включивши її до туристично-краєзнавчого маршруту.

Ключові слова: Новосілка, Юрій Полянський, геолого-геоморфологічна будова, туристично-краєзнавчий маршрут.

У 2019 р. онука Юрія Полянського Христина з Америки приїжджала в Україну. У жовтні того ж року Христина Полянська, професор ТНПУ ім. В. Гнатюка Любомир Царик та Іван Ровенчак (співавтор цих рядків) відвідали село Новосілка на півдні Тернопільської області. У міжвоєнний період село мало назву Новосілка Костюкова. У цьому селі Ю. Полянський постійно проживав під час польових робіт в 1923-1929 рр., працював і відпочивав з дружиною Марією і донечкою Мартою. Їх постійно приймала сім'я батька Марії – Омеляна Боярського, пароха с. Новосілка Костюкова.

Батько Марії О. Боярський родом з Гуцульщини, навчався у Львівській духовній семінарії. У 1890 р. він одружився з Климентиною Попович. Вона відома письменниця, сучасниця Івана Франка. Народилася в 1863 р. у с. Велдіж (тепер Шевченкове) на Бойківщині, середню освіту здобула у Львові. Писала вірші, якими зацікавився Іван Франко. Друкувалася в “Зорі”, “Ділі”, альманасі “Перший вінок”, антології “Акорди”, “Українська Муза” та ін. Спочатку молода сім'я жила на Буковині, де в кінці 1890-х рр. народилась дочка Марія – майбутня дружина Полянського. У 1901 р. сім'я переїхала у с. Новосілка Костюкова.

Отець Омелян Боярський, займався просвітницькою роботою у селі, керував церковним хором, очолював “Просвіту”. З приходом більшовиків у 1939 р. ця благородна робота на користь народу була

перервана. А на початку німецько-радянської війни у липні 1941 р. відступаючі більшовики жорстоко розправились із священиком, розстрілявши його на ганку власного будинку без будь-яких пояснень. Ми, перебуваючи у с. Новосілка, помолились на могилі отця О. Боярського. Його могила знаходиться коло церкви. Церква належить УПЦ(КП), зараз ПЦУ.

Мати Марії Полянської, дружина о. Омеляна Климентина залишилась вдовою. Через деякий час перебралась до молодшого сина Богдана (Мирослава) у м. Чортків. У 1943 р. вона повернулась у Новосілку Костюкову. В 1944 р. вже тяжко хвору Климентину забрала до себе у сусіднє село Бабинці вчителька Галина Волощакевич. Згодом хвору і немічну К. Попович (Боярську) забрав до себе на утримання священик Никифорів, дотримавши її до смерті у 1946 р. Ми також відвідали с. Бабинці і помолились на могилі Климентини Попович (Боярської).

У сім'ї Боярських було шестеро дітей. Марія – дружина Ю. Полянського була третьою. Середню освіту вона здобула у Городенці, вищу у Львівському університеті. Була вірною дружиною Полянського, перенесла з ним всі труднощі війни та еміграції. Померла у столиці Аргентини Буенос-Айресі.

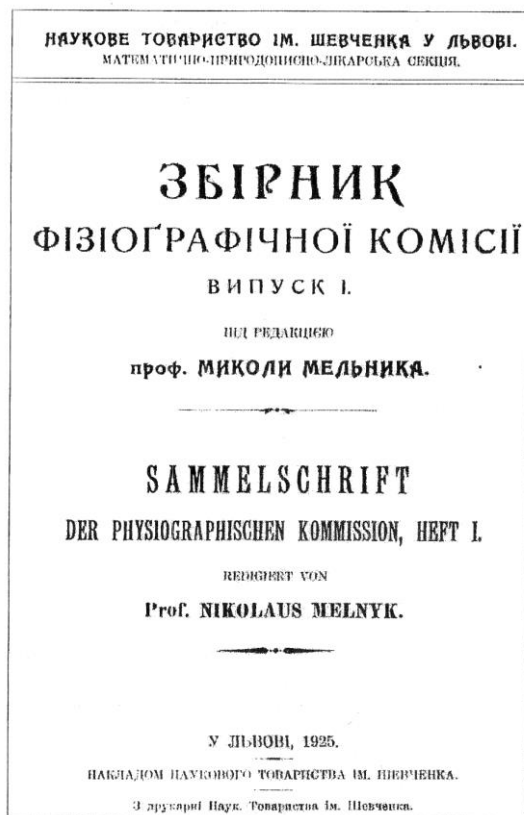
Три села відіграли найважливішу роль у житті Юрія Полянського. Це Жовтанці коло Кам'янки-Бузької на Львівщині. Він там народився. Наступне село – Боратин на Надсянні (тепер Польща). Воно розташоване на південь від м. Ярослава на польсько-українській етнічній границі. Там вчений прожив перші 18 років свого життя, навчався у гімназії (м. Ярослав). Третє – село Новосілка Костюкова на Тернопільщині.

За результатами досліджень у с. Новосілка Костюкова Ю. Полянський у 1925 р. опублікував велику працю: “Геологічно-морфологічні помічання в районі Новосілки Костюкової (Заліщики) і дилювіальна циклічна схема полудневого Поділля”. Вона поміщена у першому випуску “Збірника фізіографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка” [2-3]. Він вийшов у 1925 р. за редакцією Миколи Мельника (Рис.1).

Праця не настільки велика за обсягом, як має вагоме значення для ознайомлення з географічними особливостями краю. Матеріал викладено, базуючись на дослідженнях, проведених протягом семи польових сезонів.

Поштовхом до організації таких досліджень послужили існуючі картографічні матеріали з побіжною інформацією про територію дослідження, а саме: Карта «Мельниця-Окопи» в дев'ятому зошиті

геологічного атласу Галичини, авторами якої є Францішек *Беняш* (Franciszek Bieniasz) і Маріан Ломніцький (Marian Łomnicki).

Науковий збірник НТШ, у якому була опублікована праця Ю. Полянського "Геологічно-морфологічні помічання в районі Новосілки Костюкової (Заліщики)..."

Рис. 1. Титульна сторінка збірника [3, С. 235]

Власне Юрій Полянський описав більше 20 профілів у селі Новосілки і довкола, у результаті чого суттєво деталізував розуміння геологічної будови і морфології цієї частини Поділля: охарактеризував відклади силуру, крейди, сеноману тощо; обґрунтував узгодженості залягання геологічних порід на основі стратиграфічних розрізів; пояснив залежність делювіальних відкладів від кліматичного і гідрологічного режиму та ін.

На нашу думку, варто було би краєзнавцям і екскурсоводам при підготовці матеріалу використовувати вище названу працю Ю. Полянського.

Цінною є ця робота також для тих осіб, які цікавляться геотуризмом.

Оскільки с. Новосілка належить до Заліщицької міської громади і безперечно, що надзвичайно привабливим об'єктом для відвідування є так звана «Заліщицька панорама», тому величезна кількість вітчизняних та іноземних туристів прагне мати світлину на фоні цього туристичного магніту.

Зрозуміло, що у мирний час, формуючи краєзнавчо-туристичний маршрут, рекомендуємо після ознайомлення з містом Заліщики (відвідання нижнього і верхнього парків, костелу святого Станіслава тощо) і тримаючи курс на Борщів, слід відвідати с. Новосілку.

Тут можна оглянути такі об'єкти:

- руїни замку 17 ст., а саме відому напівзруйновану двохповерхову «вежу Володівського» [1];
- кам'яну греко-католицьку церкву Архистратига Святого Михаїла (1900), розписану І. Ставничим (Рис. 2);

Рис. 2. Церква Святого Михаїла

[https://andy-travel.com.ua/sites/default/files/001_17.jpg]

- пам'ятник-кенотаф «Борцям за волю України» (1996, автор невідомий), що демонструє історію України у постатях від часів Русі до Визвольних змагань ХХ ст. (Рис. 3);
- мавзолей Шелінських, на жаль, зараз це закинутий ампірний костел Святої Магдалини (1817р.) – колишня усипальниця родини – тогочасних власників села [4];
- місцевий цвинтар і відвідати могилу поетеси Кліментини Попович-Боярської – матері дружини Ю. Полянського.

Рис. 3. Пам'ятник-кенотаф «Борцям за волю України»
(автор світлини Богдан Гавришок)

Таким чином, дослідження відомого українського географа і геолога вже впродовж майже століття залишаються актуальними, і праці Юрія Івановича Полянського, що дають розуміння геологічної будови і рельєфу південного Поділля, стали вже історичною цінністю географічної науки.

Список використаних джерел

1. Бойко В. Новосілівський замок // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2010. — Т. 4: А — Я (додатковий). С. 438.
2. Полянський Ю. Геологічно-морфологічні помічання в районі Новосілки Костюкової

(Залищики) і діювляйна циклічна схема полудневого Поділля // Зб. Фізюграфічної комісії Математично-природописно-лікарської секції НТШ у Львові. – 1925. Вип. 1. С.1-25 (адаптація О. Шаблія)

3. Професор Юрій Полянський / За ред. проф. Олега Шаблія. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2010. С. 234-258.

4. Україна інкогніта <https://ukrainaincognita.com/nasha-spadshchyna/zamky-ta-fortetsi/novosilka>.

ДОКТОР МИРОН КОРДУБА ПРО УКРАЇНСЬКУ НАРОДНІСТЬ, ДЕРЖАВУ І МОВУ

В.П. Руденко, К.В. Грек

v.rudenko@chnu.edu.ua, katerinagrek4@gmail.com

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

Висвітлюються основоположні ідеї доктора Мирона Кордуби (1876-1947) щодо національної самосвідомості, історичної пам'яті українського народу, які у сконцентрованому вигляді розкриваються ним через взаємодію, взаємозв'язок та розв'язання трьох основних проблем: перша – походження та становлення української народності; друга – це рідна українська (руська) мова; третя – рускі землі і окрема українська держава.

Ключові слова: Мирон Кордуба, українська мова, землі, держава.

Доктор Мирон Кордуба, що через все своє життя проніс палку любов до свого талановитого українського народу зі славним минулим і найхарактернішою рисою якого було самостверджуюче почуття національної гордості, завжди і неухильно у своїй науковій і просвітницькій діяльності намагався донести свої патріотичні погляди і переконання до найширших народних мас. Цим прагненням вченого пронизана практично вся його творчість. Особливо виразно думки доктора Мирона Кордуби про національну самосвідомість, український етно- та націоґенез, історичну пам'ять українського народу проявились у низці його публікацій під збірною назвою «Хто ми є? Про українську народність, державу і мову» [1; 2; 3; 4; 5].

У цих своїх розвідках, що впливає з самої їх назви, вчений-патріот піднімає і намагається доступно донести до своїх читачів три основні проблеми: перша – походження та становлення української народності (народу); друга – це рідна українська (руська) мова; третя – рускі землі і окрема українська держава.

Отже, **центральне, головне питання**, яке ставить доктор Мирон Кордуба перед «нашими людьми» - те, «чим ч о л о в і к є, з я к о г о